

1. Боднар О. І., Ковальська Г. Б., Смалюк, О. О., Онуфрійчук Л. А., Войтюк, В. Б. Зміни метаболізму у *Chlorella vulgaris* Beij (Chlorophyta) за дії сполук хрому та селену. *Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер. Біол.* 2018,73 (2), с. 74– 83.

УДК 581.93

**ФЛОРА РІДКІСНИХ РОСЛИН НПП «ПІВНІЧНЕ
ПОДІЛЛЯ» (ЛЬВІВСЬКА ОБЛ.)**

Цінцірук М.В., Мацюк О.Б.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: ksjunja_13@ukr.net

Однією із найважливіших проблем сьогодення є збереження біологічного різноманіття.

Оскільки НПП «Північне Поділля» відносно молодий, досі про видовий склад рідкісних рослин парку були наявні лише фрагментарні відомості (Баточенко В. М., 2013; Шовган Ю. А., 2013; та ін.[1; 4]), а в переважній більшості досліджувалася загалом флора Поділля (Заверуха Б. В., 1985; Кагало О. О., 2004, та ін.[2; 3]), тому необхідно провести детальну інвентаризацію біоти всієї території, для того, щоб володіти інформацією про ресурсоємність природнього осередку. З цією метою нами здійснено аналіз складу рідкісної флори НПП «Північне Поділля» та розроблено план заходів її збереження та відтворення. Для досягнення поставленої мети використані такі методи: спостереження, аналітичний, порівняльно-описовий, статистичний, систематичний аналіз, локальний екологічний моніторинг, геоботанічний, еколого-ценотичний.

Рідкісні види НПП «Північне Поділля» занесені до різних природоохоронних документів, у тому числі міжнародних: 2 види занесені до Європейського Червоного списку, 3 види включені до Червоного списку МСОП, 6 видів включені до Додатку I Бернської конвенції.

Одним із аспектів дослідної роботи було виявлення у ході маршрутно-експедиційних досліджень червонокнижних, ендемічних, реліктових, погранично ареальних видів, а також

видів, що зазнають інтенсивного знищення на території лісового заказника «Підкамінь», що належить до складу НПП «Північне Поділля». У ході дослідження на території лісового заказника «Підкамінь» не було виявлено жодного релікта та ендеміка. Вдалося виявити 1 вид, що зазнає інтенсивного знищення (6,7 %) (Місячниця оживаюча – *Lunaria rediviva* L.), 3 червонокнижні види рослин (20 %) (Гніздівка звичайна – *Neottia nidus-avis* (L.) Rich., Любка зеленоквіткова – *Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb., Місячниця оживаюча – *Lunaria rediviva* L.), 11 погранично ареальних видів (73,7 %) (Багаторядник списовидний – *Polystichum lonchitis* (L.) Roth., Букова папороть звичайна – *Phegopteris connectilis* (Michx.) Watt, та ін.).

Встановлено зростання на теренах парку 84 види рідкісних рослин, які у свою чергу належать до 29 родин. Найчисельнішими виявилися: родина Зозулинцеві (*Orchidaceae*) – 29 видів (34,3% від загальної чисельності), родина Осокові (*Cyperaceae*) – 6 видів (7,1%), родини Жовтецеві (*Ranunculaceae*) та Айстрові (*Asteraceae*) – кожна складається з 5 видів (5,76%), родина Бобові (*Fabaceae*) – 4 види (4,8%), 3 види налічує родина Тонконогові (*Poaceae*) (3,6%). Нами було встановлено ступінь видового різноманіття рідкісних видів рослин НПП «Північне Поділля». Основна флористична пропорція складає 1:2,18:3, це означає, що середня кількість родів у родині становить 2,18, а середня кількість видів у родині – 3, а у роді – 1,38. Панівними у систематичній структурі є представники відділу Покритонасінні (*Magnoliophyta*) – 80 видів (95,2 %), що загалом є характерним для флор Голарктики. Наступними за чисельністю є Плауноподібні (*Lycopodiophyta*) та Папоротеподібні (*Polypodiophyta*) – по 2 види (2,4 %). Кількості видів класів Однодольні (*Liliopsida*) та Дводольні (*Magnoliopsida*) практично рівні, що є досить нетипово: 46 видів (57,5 %), та 34 види (42,5 %). Співвідношення видів становить 1:1,35. Такі показники флори цієї території пояснюються специфікою екологічної диференціації території – наявністю умов для формування типово середземноморських елементів рослинного покриву (ксероцаргарникових угруповань, лучних степів тощо).

У ході дослідження, було сформовано спектр провідних родин і родів флори НПП «Північне Поділля». Найчисельнішим

родом родини Зозулинцеві (*Orchidaceae*) є Зозульки (*Dactylorhiza*) – 5 видів (5,9 %). У родині Осокові (*Cyperaceae*) – рід Осока (*Carex*) – 4 види (4,8 %), родина Жовтецеві (*Ranunculaceae*) із родом Сон (*Pulsatilla*), родина Айстрові (*Asteraceae*) із родом Дев'ятисил (*Carlina*), родина Бобові (*Fabaceae*) із родом Зіновать (*Chamaecytisus*) – по 2 види в роді кожен (2,4 %).

У результаті еколого-ценотичного аналізу життєвих форм за К. Раункієром (1905) рідкісні рослини НПП «Північне Поділля» поділяються: фанерофіти – 9 видів (10,7 %); хамефіти – 5 видів, що становить 5,95 %; перше місце у спектрі життєвих форм ділять між собою гемікриптофіти та один із підтипів криптофітів – геофіт, вони представлені 35 видами (41,67 % кожен).

Життєві форми рідкісних рослин за еколого-морфологічним аспектом ми досліджуємо згідно класифікації запропонованої І.Г. Серебряковим. Одержані дані засвідчують переважання серед основних біоморф трав'янистих рослин – 74 види (88,1 %), серед яких пануючою групою є багаторічні трав'яні рослини (72 видів; 97,29 %). Незначною кількістю представлені серед трав'янистих рослин однорічні (2 види; 2,8 %), повністю відсутні дворічні рослини. Частка чагарників у досліджуваній флорі невисока – 9,52 % (8 видів). Дерева репрезентовані 2 видами (2,38 %): берека (*Sorbus torminalis* (L.) Crantz) – другої величини, береза темна (*Betula obscura* A.Kotula) – третьої величини.

Залежно від вимог до зволоження субстрату, види розподілено на вісім груп: мезофіти – 47,62 %; гігрофіти – 13,09 %; ксеромезофіти – 10,72 % та мезо-ксерофітів – 10,72 %; гігромезофіти – 9,52%; мезогігрофіти – 4,76% та ксерофіти – 3,57 % . Загальний характер розподілу видів за екологічними групами зумовлений розташуванням парку в геоботанічному районі букових, грабово-дубових лісів, справжніх та остепнених лук і лучних степів.

З метою збереження та відновлення природних екосистем НПП «Північне Поділля» доцільними будуть наступні заходи: недопущення промислової заготівлі суцвіть; недопущення весняного випалювання територій; сприяння насінневою

поновленню рослин; створення окремих програм щодо збереження та відновлення пріоритетних видів; створення реєстру місць зростання дерев, маркування дерев на місцевості; запровадження окремих заходів по пошуку та вивченню знайденого в околицях НПП виду зростання якого значно відірвані від основного (відомого) ареалу; збільшення низки моніторингових пробних площ в угрупованнях Зеленої книги України, формування бази даних для цих пробних площ і започаткування моніторингу угруповань; великомасштабне картографування поширення раритетних видів рослинного світу на територіях парку; здійснення просвітницької роботи з жителями прилеглих територій; створення і діяльність науково-дослідного розсадника, з метою збільшення чисельності популяції.

1. Баточенко В. М. Ернест Клобер і перелік рослин околиць Бродів / В. М. Баточенко // Брідщина – край на межі Галичини й Волині : матеріали VII краєзнав. конф., присвяч. 70-й річниці створення української дивізії «Галичина». – Броди, 2013. – С. 156–171.
2. Заверуха Б.В. Флора Вольно-Подолли и ее генезис. – К.: Наук. думка, 1985. – 192 с.
3. Кагало О.О. До історії ботанічних і фітосозологічних досліджень у регіонах. Волино-Поділля // Раритетний фіто генофонд західних регіонів України (нозологічна оцінка й наукові засади охорони) / С.М. Стойко, П.Т. Яценко, О.О. Кагало, Л.І. Мілкіна, Л.О. Тасенкевич, М.М. Загультський. – Львів: Ліга–Прес, 2004. – С. 24–32.
4. Шовган Ю. А. Літопис природи Національного природного парку «Північне Поділля». Т. 1 / Ю. А. Шовган, В. М. Баточенко, Т. І. Петрик. – Броди : НПП «Північне Поділля», 2013. – 240 с.